

IDENTITAT, ACTITUDS, E POSSIBILITATS DE PROMOCION DERA LENGUA

*Jordi Suïls, Àngel Huguet, Judit Janés e
Enric Llurda*

Universitat de Lleida

Introduccion:

Es dies 1 a 3 d'auents de 1999 se celebrèc en Bilbao era VII Conferéncia Internacionau de Lengües Minoritàries. En aguesta conferéncia, diuèrsi recercadors e tecnicos en planificacion lingüística procedenti de lòcs plan diuèrsi discutien, coma en edicions anteriores, sus era possibilitat de promocion e de continuïtat de lengües minorizadas que se trafen en situacions plan desparières enter eres, tamb istòries e tamb dinamiques que non tostemp son de bon comparar.

En generau, conferéncias d'aguest estil servissen entà difóner e escambiar informacion sus contèxtes sociolingüistics diuèrsi, mès en nivèu teoric raraments apòrten guaire.

Era dinamica que pòrte a ua lengua a deishar d'èster parlada ei plan semblanta en toti es casi, e es excepcions, que d'un aute costat non son pas pògues, ara fatalitat que cau demorar en partir d'un contèxte que non favorís ara lengua minoritària s'expliquen en generau en base a circumstàncies que justaments hèn que non i age pas possibilitat de redusir toti es casi a un encastre generic estandard.

En quaussevolh cas, era contribucion

de Joshua Fishman en començament dera conferéncia metec en cèrta manèra es referéncias que cau auer presentes ara ora de hèr accions en favor des minoritats lingüistiques e ara ora d'explicà-se era dinamica deth cambi de lengua.

Dues causes importantes que cau arretier: era prumèra ei que i a foncions qu'era lengua desvolope que son mès cruciaus que d'autes, e quaussevolha accion que non compde tamb açò pòt derivar en ua pèrta d'energias importanta; era dusau ei que non i a pas arren a hèr en favor d'ua lengua es parlants dera quau se remissen a transmeté-la as sòns redescendenti. Atau, resulte un pèrta d'esfòrci persutar a promocionar era lengua ena escòla se es pairs non la transmeten pas as hilhs coma lengua mairau. En condicions normaus, es lengües se transmeten de manèra espontanèa e non planificada, e era escòla sonque pòt èster ua empara, jamès un substitutiu, entad aguesta dinamica.

Dera madeisha manèra, s'es condicions pòrten ath hèt qu'es pairs persuten a transméter era lengua as hilhs, aguesta sonque desapareisherà s'es nivèus de natalitat son tan baishi que non i a hilhs a qui transméter era lengua. Ei per aguesta encausa qu'era desaparicion d'ua lengua ei relativaments aisida, mès non tostemp tant aisida coma poiriem pensar e, en tot qu'era

sua transmission non demore interrompuda en 100% des casi, se balhe era possibilitat que subervisque indefinidaments.

S'endónvie, donques, que , autant de cara ara mantenença e expandiment dera lengua coma de cara ara inversion dera dinamica de cambi, es actituds des parlants, potenciaus o efectivi, son un punt centrau e basic, e açò pr'amor qu'autant en abandonament coma ena adesion entà ua lengua i a un causiment conscient ath deuant d'ues circumstàncies que trinquen er equilibri establît. Era promocion en ensenhamet ei d'ua importància enorme, sustot en societats modèrnes a on era alfabetizacion ei implicita ena socializacion e a on era escòla pren era foncion d'assegurar es coneishements collectius basics tamb es que cau compdar.

Mès, tament coma auem dat a entèner mès tà naut, era importància deth sòn ròtle non sonque derive deth hèt qu'òbre coma transmissor dera lengua. Autant coma açò, ei important eth hèt qu'er aprentissatge formau dera lengua minoritària derive facilaments en actituds positives entad aguesta lengua. Era relacion enter actituds e coneishement non ei claraments causa-efecte; hè de mau díder qué pòrte a qué, mès ei evident qu'actituds positives favorizen er aprentissatge e qu'eth coneishement favorís es actituds positives, d'ua manèra tau qu'era promocion dera lengua pòt facilaments entrar en ua progression o ua regression relativaments rapides.

Actituds e lengua:

Qué entenem per actituds? En generau, totes es definicions que ne coneishem presenten uns trèts comuns:

a) eth sòn caractèr multidimensionau: agropen amiaments cognitius (organizacion deth coneishement), afectius e conductuaus

(son intermiciàries e organizadores enter es objèctes o estímul e es responses que i balham);

b) que, atenut aquest darrèr aspècte, se era actitud càmbe tanben càmbe er amiament.

Era definicion de Lamberth (1982) assage d'integrar es diuèrsi punts de vista: «ua responsa evaluativa, relativaments establa, en relacion tamb un objècte, qu'a components o consequéncias de tipe cognitiu, afectiu e probablaments conductuaus» (citât per Garzón, 1985:11). Mo-n'encuedam de qu'era definicion de Lamberth (1982) non hè ua auta causa que simplificar er esquèma en tot resòler eth problèma terminologic de hons.

Un aute aspècte qu'a estat senhalat ei qu'es actituds se trapan a miei camin enter era blossa percepcion e era reaccion puntuau a determinadi hèts, ei a díder qu'ena percepcion i a implicita ua organizacion en sens que i a cèrtes causes mès relevantes e d'autes de mens relevantes. Era percepcion madeisha pòt èster ua compausanta culturau, non simplaments físic. En aquest sens, ua cultura pòt establir ua organizacion particulara de çò que resulte sociauments adequat. Parlam, alavetz, de valors. Mès aguesti pòden entrar en formulacions mès complèxes de tipe ideologic. Un valor coma era justícia pòt entrar en formulacions ideologiques desparières. Non ei çò de madeish parlar de justícia en un sistèma marxista d'idèes que parlà-ne en un contèxte ideologic neoliberal. Açò tanben suggerís qu'es valors pòden èster ordenadi de manèr diuèrses en cada contèxte: era justícia en relacion tamb er orden sociau pòt aucupar lòcs desparières entàs marxistes e entàs neoliberaus.

En realitat, açò ei mès complèxe, pr'amor que en parlar de percepcions non sonque cau parlar de valors o d'ideologies,

senon tanben de percepcions basiques (practicaments de tipe biologic) coma pòden èster seguretat-perilh, luenhesa-proximitat, eca.

En base ad aguesti factors, es hèts sociaus pòden èster visti positiva o negativaments, mès açò non implique pas que, atenuda eth existéncia d'uns factors de hons determinables, tostemp que quauqu'un se trape tamb un hèt F aurà ua responsa R parièra. Atau, per exemple, non tostemp toti es individus que partatgen uns valors sociaus auràn era madeisha responsa a un madeish hèt.

En consequéncia, cau pensar que i a bèra sòrta d'intermediacion enter ues percepcions fòrtaments fixades, determinades pes valors partatjadi, pera ideologia, o per d'auti factors mès basics, e ues responses tostemp variables a uns madeishi hèts, responses que prenen eth biaís d'actuacions o d'opinions.

Aguest ròtle d'intermediacion ei çò qu'atribuim as actituds. En aguest punt, era intermediacion pòt recéber era incidéncia de factors de contèxte (ambient collectiu, biografia personau, eca.)¹.

Es actituds pòden obrar en sens de balançar contradiccions, per açò ei tostemp interessant de detectar es contradiccions enter es arguments qu'es informants hèn a servir

enes enquestes d'actitud, encara qu'es contradiccions sòlen presentar un biaís complexe.

Per exemple, en ua entrevista tamb informants castelhanofòns aranesi se demanaue era opinion sus era possibla exigéncia de saber aranés entà trabalhar ena Val.

Automaticaments didien qu'açò non estarie ben. Quan se demanaue sus ua exigéncia semblanta en relacion damb eth francés o er anglés era actitud ère justaments contrària. Quan se hège notar era contradiccion, per tota responsa s'obtiege «bueno, pero es un caso diferente» o parafrasis d'aguesta afirmacion, sense (voler) balhar mès arguments. En realitat, era contradiccion que semblen manifestar es informants non ei çò que semble a prumèra vista: resulte clar qu'ua exigéncia aplicada ar aranés non ei comparable a ua auta d'aplicada ar anglés. Aguesta diferéncia ei coerenta tamb eth contrast que i a enter es status e es utilitats practiques de cadua des lengües. Era situacion contradictòria, en aguest cas, ei enter eth judici des informants e çò que se supause qu'està ben vist sociauments: s'es institucions favorizen es actituds positives cap a ua lengua que non apòrte guaire en tèrmes practics, ei aisit que mos trapem manifestacions d'actitud positiua que non agen un reflèxe ena actuacion lingüística.

Se pòt aufrir er exemple d'un test d'actituds (lo podetz consultar dirèctament en Romaine, 1989: 315) a on se prepausaue as informants que convencessen a ua auta persona que determinada causa objectiuaments engüejanta ère en realitat esvaganta. A uns informants se les balhaue un dollar coma prèmi, a d'auti vint dollars. Quan se demanèc

¹ Era complexitat de çò que didem pòt èster exemplificada. Imaginem que ues persones mòstren ua actitud racista. Era actitud racista se pòirie díder qu'ei ua intermediacion enter ua ideologia damb components mès o mens racistes e ues opinions formulades en afirmacions coma «no m'agrada es neri/ es mòri/es esquimaus». Mès era adscripcion a ua ideologia racista pòt èster un a posteriori: se pò dar eth cas qu'ua persona subscrigue arguments racistes entà justificar ua actitud racista que en vertat respon a un sentiment de miaça o de manca d'estabilitat o de manca de comoditat enes convencions sociaus tradicionaus, o tanben pòt auer coma motivacion darrèra eth resultat d'ua educacion de caràcter autoritari a on era afirmacion dera personalitat ei basada ena afirmacion d'ua jerarquia arbitrària, eca.

² Sus era teoria dera dissonància, campatz en Festinger e Carlsmith (1959).

as informants se les auie semblat qu'er experiment auie estat interessant, es que se mostrèren mès satisfèti sigueren es qu'auien rebut un dollar coma compensacion.

Açò siguec interpretat cossent tamb era Teoria dera dissonància,² que preditz qu'eth cambi d'actitud serà mès gran coma mès contradiccion i age enter er amiament e es conviccions prèvias. De sòrta qu'es actituds se hèn cargue de trapar ua coeréncia intèrna enter es motivacions e es actuacions.

Segon Romaine (1989), er exemple contraditz era conclusion aportada en Baker (1988), segon era quau eth cambi d'actitud (de negatiua a positiua) entara lengua minorizada ei mès grana coma mès grana ei era guanhaça qu'es parlants pòden obtier en aprené-la e parlà-la. En realitat, era interpretacion de Romaine (1989) pòt èster perfectaments reformulada en tot díder que, coma mès baisha ei era compensacion en tèrmes socioeconomics qu'era lengua minorizada pòt aufrir, mès gran a d'èster eth cambi d'actitud de qué s'a besonh entà adoptà-la.

Mès es informants de qué parlàuem mès tà naut non manifesten pas ua actitud negativa entara lengua minoritària, e era resisténcia a manifestà-se claraments en còtra dera sua promocion ne balhe idèa. En aquest cas ei evident qu'era promocion institucionau non condicione activaments er us: sembla clar que cau un cambi actitudinau mès fòrt entà balançar eth hèt qu'era lengua minoritària non ei productiva en tèrmes practics, e aqueth cambi se poirie veir favorizat pera preséncia de factors extèrns qu'er individu considerèsse pro important.

Eth cas aranés, mès tanben eth cas catalan, son contèxtes que pòden aportar illustracions de çò que didem. Woolard (1992: 183 e seg.) expausa com era prumèra

generacion des immigranti castelhanofòns en Catalonha mòstre ua mès grana facilitat entà adoptar eth catalan, encara que sigue dejós era condicion d'arrenonciar a determinadi hilats de relacion abituau. Sabem qu'aguesta sòrta d'opcions, sustot quan non trafen pas era compensacion aisida dera promocion sociau de qui les pren, sòlen anar acompanhades dera exteriorizacion d'un cambi d'actitud en sens positiu entara cultura representada pera lengua que s'adòpte coma pròpria.

Aguesta sòrta de manifestacions actitudinaus ei en part explicable, en cas de Woolard (1992) coma en nòste, a partir deth besonh, entenut mès o mens inconscientaments, de trapar uns referents de grop a on redefiní-se.

Un trabalh de camp en contèxte aranés:

Coma sabem, er occitan a estat objecte de promocion ena escòla aranesa enes darrèri ans, tamb auanci important ath torn der an 1987 e der an 1996. Entà mieis des ans 80 se meteren en marcha tres línies d'escolarizacion de 3 a 8 ans d'edat: segon eth modèu, es pairs podien causir era lengua veiculara dera escòla entàs sòns hilhs (occitan, catalan o castelhan). Entara mieitat des ans 90, es tres línies demorèren finauments unificades en ua de soleta en occitan. Aguesta promocion en ensenhament arrespon a un besonh urgent d'esténer eth coneishement dera lengua autoctòna de cara a favorizar era transmission intergeneracionau dauant eth pes creishent deth castelhan e deth catalan enes darrèr annades: es chifres de nombre de parlants d'occitan ena Val d'Aran non son pas en absolut exactes mès hèn pensar en aproximadaments un 40% dera poblacion en ensemble, un percentatge que serie inferior enter era poblacion mès joena.

En nòste shantièr hérem ua

aproximacion as actituds sus era lengua autoctòna que mòstren es joeni dera Val d'Aran. En concret, mos fixèrem en ròtle que jògue era lengua ena definicion dera identitat estacada ath territòri e en quina mesura se considere de besonh parlar occitan entà èster prenut per aranés.

Volguèrem saber com ère vist açò enter eth grop que nosati nomentam des «autoctòns» (persones d'ascendéncia aranesa que parlen era lengua autoctòna). Parlèrem sustot tamb personas que consideràuem comprometudes en diuerses mesures tamb era defensa dera cultura autoctòna. Entrevistèrem tanben bères personas de dehòra d'aguest grop (hilhs d'immigranti que parlauen o que non parlauen occitan) entà contrastar es punts de vista. En totau entrevistèrem a vint-e-cinc personas, sustot d'edats enter 20 e 30 ans, mès sense deishar de costat personas mès joenes ne personas de mès de trenta ans tamb hilhs. En ua des entrevistes, era prumèra qu'amièrem a tèrme, prenec part un grop de sèt personas, d'edats enter 20 e 29 ans, qu'auien d'ajudar a fixar es punts basics entà ua recèrca sus actituds, aqueri punts que compdauen tamb mès acòrd ena definicion dera ligadura enter lengua e territòri e tanben aqueri que balhauen lòc a diferéncias clares.

En tot tocar ara relacion enter edat e contactes tamb era lengua, i a un hèt important que cau notar: en generau, eth grop qu'ei ath delà des trenta ans (neishudi abantes de 1968) non a auut escolarizacion tamb preséncia d'occitan; era sua lengua veïculara ena escòla siguec basicaments eth castelhan. Mès en dus des casi se tracte d'informants tamb hilhs petiti escolarizadi enes ans 90 tamb er occitan coma lengua veïculara; ua causa que, coma veiram, condicione era sua percepcion sus era lengua. Per còtra, es informants de mens de 30 ans òc qu'an auut contacte tamb er occitan, encara que coma lengua objècte d'ensenhament (normauments dues ores per setmana) e non pas coma lengua veïculara de contenuts. Aguesta diferéncia balharà lòc a un contrast

aparentaments paradoxau enter es dus groups d'informants.

Explorèrem es actituds ath long de tres èishi a on plaçar es tipas de valoracions qu'es parlants pòden hèr dera lengua: avaluacions sus era estructura e vitalitat dera lengua; sus eth ròtle des institucions e eth des individus; sus era lengua coma expression de solidaritat, coma simbèu de grop.

Lèu mos encuedèrem de qu'es tres aspèctes van implicadi, en sens de que, per exemple, es parlants que considèren inviable era creacion d'un esturment lingüistic unitari sòlen méter er accent enes diferéncias dialectaus; aguesta concepcion empedís qu'era lengua foncione coma productor autonòm de cultura e, donques, en devalue eth ròtle coma identificador de grop.

Atau, un des informants questionaue es possibilitats de foncionament der aranés cossent tamb ua normativa clara:

JA97HAC : hè molt de temps er aranés non s'a escrit e s'a parlat en lòcs molt separats, diguéssem. Ara madeish un vielh de Canejan damb un vielh de Bagergue, les metes amassa e s'enteneràn perque s'enteneràn, mès er aranés que te pòt parlar cada un... Alavetz, qué passe? Qu'eth senhor X a intentat de díder: «guarda, agarri ues paraules d'aqueres qu'estàn ben e es autes que tanben me semble qu'estàn ben... Que non son agarrades d'autes idiòmes, e les amassi». E qué passe: quan i a ua paraula de Pujòlo que la diden en Baish Aran diden «e!».

JA97DEA: mès aquerò son paraules compdades.

JA97DCA: ei coma eth catalan: i a

eth catalan de Lhèida, eth de Girona...

JA97HAC: aquerò ei normau. En un... Non sai guairi son en Catalonha... Mès en sies mil persones que i aigue tres lengües diferentes...

JA97DCA: ath contrari. Jo creigui qu'ei molta mès divers... I a mès paraules.

Observam que JA97DCA e JA97DEA minimizen era importància des diferéncias dialectaus ena lengua. Per còtra, JA97HAC les considèra un trebuc. Non podem pas deishar de veir ua coeréncia enter aquest contrast enes judicis sus es diferéncias dialectaus e eth contrast que i a en çò que tòque ara importància que se balhe ara preséncia dera lengua en ensenhament:

JA97HAC: jo çò que digui ei: ua causa ei era diversitat e ua auta çò que dides de portà'c tar aranés...

JA97DCA: e per qué non? Coma a jo de petita me portauen en castelhan e me hègen era classe d'aranés e era classe de catalan.

JA97HAC: mès non ei diversitat. Vas a apréner tot çò que son matematicas, ciéncias... (...). M'ac aprenerè, mès dempús non me'n bremsarè com se diden en catalan (...). Alavetz quan gesquen d'aciu es chavals aqueri...

I a un clar contrast enter JA97HAC e JA97DCA, en sens qu'eth primèr informant ve er ensenhament en aranés coma un problèma entar aprentissatge des autes lengües, que se considèren mès importantes quan se vò accedir a estudis superiors dehòra dera Val. Se pòirie dèder qu'es dus informants son aparentaments d'acòrd ena valoracion positiua deth multilingüisme, mès, en tot qu'eth primèr establís ua jerarquia a on era lengua autoctòna aurie de demorar restringi-

da ara colloquialitat, eth dusau considèra aquesta lengua coma valabla entàs usi mès formaus der ensenhament sense damnatge des autes lengües.

Es percepcions sus era vitalitat dera lengua son tanben importantes ena mesura qu'era lengua ei vista coma identificador de grop. Aqueri que ven era lengua coma importanta ena identitat territoriala sòlen víuer de manèra espciauments dramatica era percepcion dera pèrda de vitalitat: era regression entara desaparicion dera lengua ei de hèt ua regression entara desaparicion deth grop. Cossent tamb aquest tipe d'actitud, era leiautat lingüistica ei nautaments valorada:

Èster aranés, tà jo ei ua causa bona. Tà jo ei un onor parlar aranés. E se sabessa mès lengües, encantat. Era lengua mènque molt en ua persona tà dèder s'ei... Encara que pàrligue pòc ei aranés. Non parlar arren, ja, encara qu'agigue neishut ací, non se li ve... Non la trapi... M'entenes? Pura... Aranés pur... Quant a amic igual, mès... Faute auer ganes de parlar e de... Èster d'ací, nèisher ací, víuer ací e non parlar er aranés ei un crim. (H18AC)

E er abandon dera lengua deth grop per part de bèri parlants ei jutjada plan negatiuaments:

Ja ei eth *colmo* que s'intente qu'er aranés s'ensenhe en còle e i aigue pròpria gent aranesa que non ac volgue. Ja ei eth *colmo* des *colmos*. E i trapes gent aranesa e dides: «òstia». Ei allucinant, ei allucinant. Era gent de dehòra, òc, ac comprenes. Mès tanpòc ac comprenes guaire, perque se arribes en un lòc que i a ua lengua diferenta, encara que non t'agrade intenta adaptà-te, mès non te nègues en redon a qu'era gent s'adapte. (H18AA)

Observam, en aquest sens, qu'es informants que se trapan peth dessus des 35

ans e an hilhs petiti que seguissen ensenhament en occitan se mòstren mès optimistes qu'ati informants per dejós des 30 ans. Aguesti darrèrs, coma didièm ath començament, an auut un contacte precari tamb era lengua pròpria ena escòla e mòstren ua actitud plan mès defensiva. Aguesta actitud defensiva respon a ua percepcion de qu'era escòla non ei pas capabla de balançar eth pes sociau deth catalan e deth castelhan deuant der occitan, pr'amor qu'aguesta darrèra lengua i é tractada coma ua assignatura mès:

En la escuela que lo enseñen sirve para que se aprenda, no para que se utilice más. Primero, segundo y tercero de BUP, tres años (...). Nos lo sabemos de pe a pa. (H19AE)

Ei clar qu'aguesta sòrta de tractament dera lengua ena escòla a ua incidéncia fòrça baisha en us: n'assegure eth coneishement, era capacitat de hèr servir era lengua, mès non hè pas esténer es usi dehòra deth madeish ambit escolar. Era lengua de comunicacion enter individus (companhs de classe) que se coneishen de petiti se fixe per autes vies, e s'aguesta lengua de comunicacion abituau non ei er occitan en un prumèr moment, resulte plan malaisit calà-la-i mès tard. H18AC, un informant que se mostraue plan militant en favor dera lengua autoctòna, exprimie tamb dramatisme aquera circumstància en demanà-li se i auie gent que, en tot auer aprenut occitan tamb era familha, parlauen en castelhan enter eri:

Jo madeish; a estat un error mès... Damb casi toti es aranesi parli aranés e damb H19AC parli castelhan. Se ath prumèr moment a ua persona li parles aranés te contestarà en aranés e demorarà atau tà tota era vida.

En cambi, era percepcion que trapam en informants tamb hilhs petiti qu'an er occitan coma lengua veïculara ena escòla ei

qu'eth hèt d'èster escolarizadi en occitan hè qu'aguesta vengue a èster era sua lengua abituau de comunicacion. En consequéncia, era vedença sus era vitalitat dera lengua ei mens pessimista:

Jo è ua companha qu'ei de dehòra dera Val e jo parli castelhan damb era e era parle castelhan damb es sòns hilhs, mès eth mèn mainatge e eth sòn, ara, parlen aranés. (D35AC)

Açò condicione tanben eth ròtle que cada grop autrage as institucions: ath temps qu'es informants mès grani se mòstren satisfèti tamb era promocion qu'era lengua a rebut enes darrèri ans, es joeni non ven en açò un auanç clar. Era preséncia dera lengua ena escòla qu'eri an viscut non ei pas vista coma un motiu sufisent entà hèr qu'era gent la parle. En consequéncia, bèri uns d'aguesti darrèrs demanen mesures coercitives (basicaments condicionar er accés ath trabalh en foncion deth coneishement dera lengua) que son vistes coma negatiues pes individus que son d'extraccion sociau castelhanofòna. Es qui, d'aguesti darrèrs, non parlen occitan diden que se sentirien agredidi en ua situacion a on les obliguèssen a parlà-lo; es qui lo parlen se meten eri madeishi coma exemple de voluntarisme, en còtra des imposicions. Ei clar que, ena mesura qu'era lengua recep un ròtle mès important coma definidor dera identitat, e ena mesura que non i a ua percepcion que balhe lòc a optimisme en çò que tòque ara vitalitat dera lengua, eth contrast enter es dus actituds se hè mès clar, tament coma se ve en aquest dialòg, enter ua informanta de lengua mairau occitana e ua auta de lengua mairau castelhana. Era dusau parlaue castelhan tamb era anteriora mès, coma se ve, podie mantier era convèrsa en occitan:

D18AA: cau obligar un shinhau ara gent a auer uns coneishements d'aranés.

D18CE: jo non obligaria ad arrés a parlar aranés. Ei quan li agarres hàstic: «si me obligan, aún menos». Com se jo me'n vau tà dehòra, en Aragon, e m'obliguen a apréner patués... Ei ua causa qu'as de sénter.

D18AA: era, com qu'es sòns pares son de dehòra, dilhèu ac ve d'ua auta manèra. Jo ac veigui ben, com ua manèra entà qu'era gent parle aranés e se botge un shinhau mès per aranés, igual que te demanen informatica o anglés...

Aguestes diferéncias van relacionades tamb era consideracion variabla que s'autrege ara lengua enter es desparièrs components deth discors sus era identitat, basicaments: ascendéncia (èster o non pas de familha autoctòna); lòc de neishement (èster neishut o non pas en territòri); lengua (parlar o non era lengua deth territòri).

Es tres an anat implicadi ena concepcion costumau d'apartenença ath territòri (ascendéncia autoctòna e neishement en Aran an determinat tostemp eth hèt d'èster aranés; era lengua autoctòna i ère implicita e non i auie besonh d'objectivar aguest hèt). Eth naut nombre de maridatges o de cobles mixti en procedéncia geografica (ua persona aranesa damb ua auta d'immigranta) enes darrèri ans a hèt insegur eth critèri d'ascendéncia, pr'amor qu'era familha ei cada còp mès «barrejada» en çò que tòque a lòc de procedéncia. Era alternativa ei entrar en judicis pòc valables sus qui ei mès aranés en foncion dera «puresa» des ascendentis... Afortunadaments, es que hèn sòn aguest darrèr tipe de discors son claraments molt pògui.

Mès era identitat pòt èster negociabla e redefinibla. En Aran coma en d'auti lòcs, es occitanofòns (que en generau ne son per transmission familhara) an era opcion de méter er accent en ròtle dera lengua, e encara

mès ena mesura qu'es non occitanofòns an començat a aplicar un critèri ample, en tot préner eth lòc de neishement coma decisiu sus qui ei aranés (causa que, coma podem imaginar, as uelhs des autoctòns hè entrar en crisi ua part importanta dera ligadura costumau tamb eth territòri). Era lengua, donques, se presente coma possible element nauèth, e damb un rendiment fòrça naut, en centre deth discors identitari. Lengua e identitat s'estaquen era ua ara auta e vien indissociables: era identitat demane era lengua entà definí-se e, mancada en bona par de rendiment sòcioeconomic, era lengua demane eth sentiment identitari entà auer rason d'èster. Coma en principi dera bicicleta (còrrer entà no quèir e mantier er equilibri entà poder còrrer), se ua des dues manque era auta demore desempurada.

Era crucialitat d'aguesta implicacion ei claraments percebuda per bèri informants, d'aciu era implicacion personau e era passion ena defensa per part des qu'an er occitan coma lengua mairau mès que se ven a eri madeishi de mès en mès en clara minoritat, e d'aciu era importància que pren era percepcion sus era vitalitat dera lengua per part d'aguesti individus.

Deth pessimisme en çò que tòque ara vitalitat dera lengua ne derive, alavetz, ua demanda de mesures sociaus entara sua estenuda, e d'aguesta demanda, que non ei partatjada per toti es sectors, ne derive ua situacion conflictiva.

Ignoram se era actitud optimista en çò que hè ath ròtle dera escòla, qu'auem vist manifestada per informants tamb hilhs en edat d'escolarizacion, ei reauments justificabla en base a hèts objectivi, mès ei clar qu'era resolucio deth conflicte passe per ua preséncia nauta dera lengua minoritària ena escòla (preséncia que, maugrat tot, encara ei ben segur insufisenta) que garantisque qu'er

occitan non ei mens coneishut qu'es autes lengües en sòn territòri pròpi e que pogue balançar en part era percepcion de perilh sus era vitalitat dera lengua, ath temps que facilite era adopcion dera lengua autoctòna coma pròpia, tanben en usatge, per part des immigrants. Plan probablaments, aguesta mesura non ei pas pro entà garantir era estenuda social der ús der occitan, mès era absència d'aguesta mesura assegure qu'era rèsta de mesures implicitas en prètzhèt de planificacion non foncionaran pas per molt que s'apliquen, includida era promocion d'actituds positives e non conflictives entath multilingüisme.

Referéncias bibliografiques:

BAKER, C. (1988): *Attitudes and Language*, Multilingual Matters: 83.

FESTINGER, L. i CARLSMITH, J.M. (1959): «Cognitive consequences of forced compliance», *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 54, 369-74.

GARZÓN, A. (1985): *Dimensiones del conocimiento social*, Promolibro, València.

LAMBERTH, J. (1982): *Psicología social*, Pirámide, Madrid.

ROMAINE, S. (1982): *Bilingualism*, Blackwell, Oxford.

WOOLARD, K. A. (1992): *Identitat i contacte de llengües a Barcelona*, La Magrana, Barcelona.